

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

press.um.ac.ir

تقديم به همسر

press.um.ac.ir

دست‌نامه کولیک اسب

ناتانیل وایت؛ باری ادواردز

ترجمه:

دکتر کامران شریفی

عضو هیئت علمی دانشگاه فردوسی مشهد

White, Nathaniel A.

وایت، ناتانیل
دست‌نامه کولیک اسب/ نوشته ناتانیل وایت، باری ادواردز؛ ترجمه کامران شریفی.
مشهد: دانشگاه فردوسی مشهد، ۱۳۸۱.
۲۳۸ ص. : مصور، جدول.
دانشگاه فردوسی مشهد، انتشارات؛ ۳۲۸.

ISBN: 978-964-5782-57-1

Handbook of equine colic

Colic in horses

.Edwards, G. B

سرشناسه:

عنوان و نام پدیدآور:

مشخصات نشر:

مشخصات ظاهری:

فروست:

شابک:

وضعیت فهرست نویسی:

فیبا

یادداشت:

عنوان اصلی:

یادداشت:

چاپ چهارم: ۱۴۰۱ (فیبا).

یادداشت:

کتابنامه: ص. ۲۰۶ - ۲۱۰. نمایه.

عنوان دیگر:

کولیک اسب

موضوع:

قولنج اسب.

شناسه افزوده:

ادواردز، جی. بی.

شناسه افزوده:

شریفی، کامران، ۱۳۴۴ - ، مترجم

شناسه افزوده:

دانشگاه فردوسی مشهد، انتشارات.

رده‌بندی کنگره:

۱۳۸۱ ۲ و ۹ ق / SF۹۵۹

رده‌بندی دیوبند:

۶۳۶/۱۰۸۹۷۵۵

شماره کتابشناسی ملی:

۸۱-۱۳۱۶۵

دست‌نامه کولیک اسب

پدیدآورندگان:

ناتانیل وایت؛ باری ادواردز

ترجمه:

دکتر کامران شریفی

مشخصات:

وزیری، ۲۰۰ نسخه، چاپ چهارم، زمستان ۱۴۰۱ (اول، ۱۳۸۱)

چاپ و صحافی:

چاپخانه دقت

بها:

۱/۱۰۰/۰۰۰ ریال

حق چاپ برای انتشارات دانشگاه فردوسی مشهد محفوظ است.

مراکز پخش:

فروشگاه و نمایشگاه کتاب پردیس: مشهد، میدان آزادی، دانشگاه فردوسی مشهد، جنب سلف یاس

تلفن: ۳۸۸۰۲۶۶۶ - ۳۸۸۳۳۷۲۷ (۰۵۱)

مؤسسه کتابیران: تهران، میدان انقلاب، خیابان کارگر جنوبی، بین روانمهر و وحید نظری، بن بست

گشتاسب، پلاک ۸ تلفن: ۶۶۴۸۴۷۱۵ (۰۲۱)

مؤسسه دانشیان: تهران، خیابان انقلاب، خیابان منیری جاوید (اردیبهشت) نبش خیابان نظری، شماره ۱۴۲

تلفکس: ۶۶۴۰۰۲۲۰ - ۶۶۴۰۰۱۴۴ (۰۲۱)

<http://press.um.ac.ir>

Email: press@um.ac.ir

فهرست مطالب

۳	دبیاچه مؤلفان
۵	مقدمه مترجم
۷	فصل اوّل - تعریف و سببهای کولیک (وایت)
۷	- تعریف
۷	- میزان بروز و مرگ و میر
۹	- عوامل خطر ساز کولیک
۱۰	- دسته بندی کولیک
۱۲	- علل کولیک
۱۹	فصل دوم - معاینه اسب (ادواردز)
۱۹	- مقدمه
۱۹	- پیشینه
۲۱	- معاینه فیزیکی
۴۶	- معیارهای آزمایشگاهی
۴۹	- معاینات جنبی
۵۳	- خلاصه ای از علل احتمالی کولیک
۵۴	- تصمیم گیری برای جراحی

۶۱	(وایت)	فصل سوم - درمان دارویی
۶۱		- بی‌دردی
۷۰		- مایع درمانی
۷۲		- شوک آندوتوکسیک
۷۹		- بازیابی حرکات روده
۸۵		- تغذیه
۹۳	(ادواردز)	فصل چهارم - درمان بیماری‌های اختصاصی
۹۳		- ایلاوس/کولیک اسپاسمی
۹۴		- روده کوچک
۱۰۷		- روده بزرگ
۱۲۳		- قولون کوچک
۱۲۹		- پریتونیت
۱۳۵		- آماس روده قدامی
۱۳۹		- کولیت
۱۴۷		- زخم‌های معده و روده
۱۶۱	(وایت)	فصل پنجم - پیش‌آگهی در کولیک
۱۶۱		- مقدمه
۱۶۲		- احتمال بقای آنی اسب
۱۶۹		- پیشگویی بقای کوتاه‌مدت و درازمدت
۱۷۵	(ادواردز)	فصل ششم - پرورش و پیشگیری
۱۷۵		- جیره و مدیریت
۱۸۰		- انگل‌ها
۲۰۰		- عوامل خطر ساز کولیک
۲۱۱		واژه‌یاب
۲۱۹		واژه‌نامه فارسی به انگلیسی

دیاچه مؤلفان

میان دامپزشکان و اسب‌داران این جمله که «کولیک همیشه هست و همیشه خواهد بود» معروف است. به قولی، تا زمانی که اسب وجود دارد، درمان کولیک هم مرسوم است. همچنین گروه‌های متفاوت برداشت متفاوتی از کولیک دارند. صاحبان اسب بیشتر می‌پندارند که کولیک اختلال ساده شکم اسب است که دامپزشکان به‌سادگی از پس آن برمی‌آیند، یا با کمی راه‌بردن اسب برطرف می‌شود. برای دیگران از جمله دامپزشکان، کولیک به‌منزله یک بیماری مرگ‌آور است. در حقیقت، میزان مرگ و میر اسبها از کولیک که خود پی‌آمد گروهی از بیماریهاست، از میزان مرگ و میر ناشی از هر بیماری و یا گروه خاصی از بیماریها، و حتی از میزان مرگ و میر ناشی از کهولت هم بیشتر است. ظاهراً اوج‌گیری خطر کولیک ناشی از کالبدشناسی روده‌ها و نحوه رسیدگی انسان به اسبهاست که دست در دست هم، امکان بروز شرایط کژکاری، انباشتگی و نابه‌جایی روده‌های اسب را بیشتر از هر موجود زنده‌ای فراهم می‌آورند.

تشخیص بیماریهای روده اسب نیز با توجه به ساختار کالبدشناختی آن دشوار است. عمده ساختار روده در کاوش مقعدی به‌دست نمی‌آید. معاینه فیزیکی و برخی معیارهای آزمایشگاهی هم، با این که سودمنداند و ویژگی خاصی ندارند، و غالباً دامپزشکان به تشخیص نهایی بیماری نمی‌رسند و تنها راهی که باقی می‌ماند، درمان علامتی است. اغلب هم نشانه‌های کولیک در موارد بیماریهای ساده و بیماریهایی که زندگانی اسب را به‌خطر می‌اندازند، به‌هم شبیه‌اند؛ که تازه همان هم در طول روند هر بیماری دستخوش نوسان و تغییر می‌شود، تا حدی که ارزیابی روند بیماری و پیش‌بینی آتیه اسب با

مشکل روبه‌رو خواهد بود. دوراهی ارسال اسب کولیکی به‌بخش جراحی، یا اقدام به درمانهای طبی، یکی از جدی‌ترین چالشهایی است که توان تشخیصی دامپزشکان را به‌نبرد طلبیده و در بوتۀ آزمون نهاده است.

در طول سی سال گذشته درمان کولیک پیشرفت کرده است، و با کاربرد داروهای ضد درد^۱ و مایع‌درمانی، میزان بهبودی از موارد «ایلاوس»^۲ و «انباشتگی» افزایش یافته است. دامپزشکان هم آموخته‌اند که چگونگی واکنش به‌درمان در شناسایی بیماریهای شدیدتر می‌تواند ابزار کارآمدی باشد. اسب‌داران هم دریافته‌اند که کولیک یعنی «شرایط اضطراری»؛ بنابراین زودتر امر درمان و تشخیص را دنبال می‌کنند و از همین رو، اسبها هم بیش از پیش از بیماریهای وخیم روده جان سالم به‌در می‌برند.

گرچه هنوز شکاف بزرگی بین دانش ما از کولیک اسب از یک طرف، و فیزیولوژی و کژکاری دستگاه گوارش اسب وجود دارد، هم‌اینک نیز با توجه به‌اطلاعات موجود حجم دانش ما درخور اعتنا و دلگرمی است. چکیده پیش‌رو خوشه‌ای از خرمن دانسته‌ها درباره کولیک برای دامپزشکان حرفه‌ای و دانشجویان دامپزشکی است، تا به‌یاری آن به‌معاینه، تشخیص، مداوا و رسیدگی به‌اسبهای کولیکی پردازند. مبحث پیشگیری از کولیک که هنوز مفهوم آن کامل نشده نیز در این کتاب گنجانیده شده است. فنون جراحی و توصیف جزئیات بیماریهایی که کار اسب را به‌جراحی می‌کشاند، فرامرز دغدغه‌ای است که پاسخ به‌نیازهای دامپزشکان برای تشخیص، درمان، و پیشگیری از متداولترین چهره‌های کولیک اسب را نشانه رفته است؛ و از این رو به آن نمی‌پردازیم. امید است این کتاب به‌یاری یارانی بیاید که شغلشان ایجاب می‌کند به‌نیازهای اضطراری اسب مبتلا به کولیک پاسخ دهند. امیدواریم که هرچه زودتر، اطلاعات بهتر و جدیدتری در مورد پیشگیری از بیماریهایی که کولیک می‌دهند به‌دست آید تا اطلاعات موجود را منسوخ کرده و از سگه بیندازد. شاید روزگاری برسد که بتوانیم این برداشت را تغییر دهیم که «دامپزشکان همیشه به‌درمان کولیک مشغول خواهند بود».

مقدمه مترجم بر چاپ چهارم

برای دامپزشکانی که در عرصه بیماری‌های اسب فعالیت می‌کنند، می‌توان کولیک را جدی‌ترین و مهم‌ترین چالش حرفه‌ای به حساب آورد. معمولاً شروع کولیک سریع است و اغلب ضروری است که علت بیماری هر چه زودتر مشخص شود تا بتوان پیشرفت آن را مهار و از عوارض بالقوه آن پیشگیری نمود. اساساً نشانه‌های درمانگاهی کولیک اسب در هنگام شروع، اغلب هم در انواع ساده و هم در انواع مرگ‌آور آن مشابه است. سیمای درمانگاهی در روند کولیک چنان متغیر است که ممکن است ارزیابی وضعیت اسب بیمار و هر گونه برآوردی از آینده او بسیار مشکل باشد.

تشخیص و درمان بیماری‌ها بخشی علم و بخشی هنر است و در موارد کولیک اسب نیز مصداق دارد. دامپزشک در مواجهه با برخی اشکال شدید کولیک، به علت رفتار تهاجمی اسب ممکن است حتی موفق به انجام معاینه درمانگاهی کاملی نشود؛ به ویژه که در بسیاری موارد امکان دارد که پشتیبانی آزمایشگاه هم در دسترس نباشد. در ضمن، زمان هم عامل مهمی در امر تشخیص و درمان به حساب می‌آید؛ زیرا فوری‌ترین وظیفه دامپزشک در ارزیابی اسب کولیکی رسیدن به تشخیص قطعی بیماری نیست، بلکه مهم‌ترین دغدغه این است که مشخص کند آیا با کولیکی روبروست که با درمان دارویی بهبود می‌یابد یا این که کولیک از نوعی است که مداخله جراحی برای نجات جان اسب اجتناب‌ناپذیر است. از سویی، اگر زمان زیادی برای رسیدن به تشخیص قطعی از دست برود، ممکن است هنگامی مبادرت به عمل جراحی شود که دیگر آسیب‌های بی‌بازگشتی به دستگاه‌های بدن اسب وارد آمده است. از سوی دیگر، هر موردی را نمی‌توان بدون شواهد ایجابی روانه بخش جراحی نمود. بنا بر این، دامپزشک در معرض دو خطر و خطاست؛ یکی تاخیر بیش از اندازه در مداخله جراحی حتی با هدف رسیدن به تشخیص قطعی و دیگری اقدام به جراحی در مواردی که نیازی به آن نیست. مرتکب خطای اخیر شدن، بسیار بهتر از خطای اولی است.

اینک که پس از بیست سال مدیریت نشر آثار علمی دانشگاه فردوسی مشهد انتشار چاپ چهارم این کتاب را در دست دارد، ذکر خاطره‌ای خالی از لطف نیست. در سال ۱۳۷۹ بعد از بازگشت از دوره تخصص بیماری‌های داخلی از دانشگاه شیراز وظیفه تدریس بیماری‌های دستگاه گوارش اسب به مترجم این کتاب واگذار شد. روزی در کتابخانه دانشکده حاضر بودم که همکار ارجمند دکتر حسین

کاظمی مهرجردی دانشیار بخش جراحی دانشکده دامپزشکی دانشگاه فردوسی مشهد که در آن زمان دانشجوی دوره دکترای عمومی بود، نظرم را در مورد کتاب دست‌نامه کولیک اسب پرسید. با ملاحظه حجم کتاب و مقایسه آن با کتاب Equine Acute abdomen، گفتم چنگی به دل نمی‌زند و وقتی سر آن تلف نکند.

آن زمان در پی آن بودم که متنی تهیه شود که دانشجو در سر کلاس نیازی به یادداشت برداشتن نداشته باشد و بتواند در بحث و بررسی شرکت کند و از بلای جزوه‌نویسی رهایی یابد. به فکر این کتاب افتادم و دوباره به آن مراجعه کردم. همان طور که در معرفی کتاب در پشت جلد آمده است متوجه شدم که این کتاب یک دست‌نامه خوب است که نیاز دانشجو به جزوه‌نویسی را برطرف می‌کند. در عین حال، با ارائه مطالبی موجز ولی جامع، مجموعه اطلاعاتی در آن فراهم شده است که با مجهز شدن به آن، مطالعه کتاب‌های مرجع و دایره‌المعارفی که به طور مفصل به مبحث کولیک اسب پرداخته‌اند، به میزان زیادی تسهیل می‌شود. دکتر وایت و مرحوم دکتر ادواردز متنی نوشته‌اند که در عرصه میدانی وقتی که چیزی بیش از یک دماسنج، یک گوشی طبی و یک لوله معدی در دسترس نیست، بالاترین کارایی را به دامپزشکان ارزانی می‌دارد. ترجمه این کتاب نتیجه آن برخورد ساده و گفتگوی صمیمی با دکتر حسین کاظمی مهرجردی و کنجکاوی ایشان در کتابخانه بود.

این کتاب در سال ۱۹۹۹ به بازار آمده و چون بر شاهراه‌ها و خطوط اصلی تمرکز کرده است، پس از بیست و سه سال مطالعه آن همچنان مفید است و کارایی بالایی دارد. توصیه مترجم این است که ابتدا این کتاب مطالعه شود و سپس با تسلط بر خطوط اصلی که به دست می‌آید مطالعه سایر منابع از جمله Equine medicine and surgery و Large animal Internal medicine، Equine acute abdomen تسهیل خواهد شد.

دکتر کامران شریفی

دانشیار دانشکده دامپزشکی دانشگاه فردوسی مشهد

پاییز ۱۴۰۱